

Sveriges jordbruk i kristid.*)

Av professor Åke Åkerman, Svalöf.

Tack vare en alltmer intensifierad jordbruksdrift och tack vare en serie goda skördeår var den svenska jordbruksproduktionen under åren närmast före utbrottet av nu pågående stormaktskrig så riklig, att vissa ingripanden från statsmakternas sida blevo nödvändiga för att möjliggöra för jordbrukarna att till tillfredsställande priser finna avsättning för flertalet viktigare jordbruksprodukter. Under denna tid producerades inom landet ungefär 90 % utav hela den mängd livsmedel, som landets befolkning konsumerade. Den rikliga tillgången på livsmedel och de under senare delen av 1930-talet goda konjunkturerna gjorde också, att konsumtionen av livsmedel över lag var relativt hög, cirka 3 800 kalorier per konsumtionsenhet och dag, under det att i medeltal cirka 3 000 kalorier per konsumtionsenhet och dag anses vara tillfyllest. Därjämte kunde spåras en successiv övergång från vegetabiliska livsmedel till animaliska sådana. Särskilt konsumtionen av bröd, som tidigare utgjorde ett av de allra viktigaste livsmedlen i Sverige, minskades kraftigt, även om brödet intogs och allt fortfarande intogs en relativt betydande plats i kosthålltet. Till belysande av konsumtionens omfattning av några viktigare livsmedel närmast före krigsutbrottet och under de nu tilläandalupna tvenne krigsåren anföres följande sammanställning.

Som förut framhållits, kunde man i Sverige före krigsutbrottet producera drygt 90 % av de årligen förbrukade kvantiteterna livsmedel. Återstoden importerades i form

*) Foredrag ved Konsulentmødet paa Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole den 28. Februar 1942.

Tabell 1. Konsumtionsvolymen för vissa livsmedel.

Varuslag	1937			1939			1940			1941		
	Milj. kg	Per individ & år	Per individ & dag	Milj. kg	Per individ & år	Per individ & dag	Milj. kg	Per individ & år	Per individ & dag	Milj. kg	Per individ & år ¹⁾	Per individ & dag ²⁾
Konsumtionsmjölk o. gräddesmjölk	1 507	239,8	657	1 546	243,8	668	1 501	235,6	646	1 425,0 ¹⁾	223,7	613
Smör	66,1	10,5	29	68,3	10,8	30	86,5	13,6	37	85,0	13,3	36
Margarin	48,8	7,8	21	49,5	7,8	21	28,9	4,5	12	20,0	3,1	8
Summa matfett	114,9	18,3	50	117,8	18,6	51	115,4	18,1	49	105,0	16,4	44
Ost	37,3	5,9	16	42,9	6,8	19	38,1	6,0	16	26,0	4,1	11
Kött och fläsk	255,0	40,6	111	254,4	40,1	110	255,9	40,2	110	228,7	35,9	98
Ägg	45,0	7,2	20	45,0	7,1	19	45,0	7,1	19	40,0	6,3	17
Fisk o. fiskkonserver	106,6	17,0	46	111,2	17,5	48	79,5	12,5	34	85,2	13,4	37
Potatis	780,0	124,5	341	780,0	123,0	337	780,0	122,4	335	830,0	130,3	357
Ärtor och bönor	12,9	2,1	6	12,3	1,9	5	13,0	2,0	5	13,0	2,0	5
socker	244,0	38,8	106	290,0	45,7	125	241,0	37,8	104	211,0	33,1	91
Strap	9,0	1,4	4	9,0	1,4	4	9,0	1,4	4	8,0	1,3	4
Mjöl, gryn och bröd	676,0	107,6	295	658,3	103,8	284	675,2	106,0	290	646,3	101,5	278

¹⁾ Härav cirka 80 milj. kg standardiserad mjölk.

²⁾ 1940 års folkmängd.

av olika varor, särskilt från transoceana länder. Bland de importerade livsmedlen intogo fettråvarorna främsta platsen. Sålunda importerades årligen under åren närmast före världskriget i runt tal 50 000 ton råvaror till margarin-industrin. Därav framställdes omkring 60 000 ton margarin, vilken kvantitet helt förbrukades inom landet. Anmärkas må emellertid, att ungefär 25 000 ton smör samtidigt exporterades. En annan viktig importartikel var brödsäd, varav årligen importerades 50—70 000 ton. De importerade kvantiteterna utgjordes huvudsakligast av kanadensiskt och sydamerikanskt s. k. „kraftigt“ vete, som användes för att förbättra mjölets bakningsförmåga. I detta sammanhang må även erinras om, att Sverige liksom Danmark var i hög grad beroende av import utav sådana för jordbruksproduktionens uppehållande viktiga ting som konstgödsel, oljekraftfoder, majs, brännolja och skördegarn.

Under 5-årsperioden 1934—1938 förbrukades i medeltal per år cirka 270 000 ton oljekraftfoder, vilken kvantitet antingen importerades såsom färdiga produkter eller erhöles som avfall vid oljeframställningen av importerade råvaror. Huru stor kvantitet mjölk, som producerades med hjälp av denna myckenhet oljekraftfoder, vilken till väsentlig del förbrukades inom koladugårdarna, är svårt att ange, beroende bl. a. på det starkt växlande kompletteringsbehovet av äggvita i foderstaterna. Enligt gjorda uppskattningar erhöles emellertid av oljekraftfodret minst lika stor mjölkproduktion, som motsvarade det normala exportöverskottet av smör, vilket, som nämnts, uppgick till cirka 25 000 ton per år. Importen av majs uppgick under 5-årsperioden 1934—1938 till i medeltal 116 000 ton per år, vilken kvantitet i huvudsak användes till foder åt svin. Exportöverskottet av fläsk under samma 5-årsperiod uppgick endast till i runt tal 14 000 ton per år, men den importerade majsen användes givetvis även till andra djurslag, särskilt höns, varför man nog torde kunna räkna med, att den till gödning av svin använda kvantiteten i

huvudsak motsvarade exportöverskottet av fläsk. Vad beträffar exportöverskottet av ägg, vilket under förenämnda 5-årsperiod 1934—1938 uppgick till cirka 3 200 ton per år, var detta icke så stort, att det fullt uppvägte inom hönsskötseln använd majs. Förutom nyssnämnda tre stora exportartiklar — smör, fläsk och ägg — hade vi även ett icke obetydligt exportöverskott av särskilt nötkött. Detta motsvarade emellertid icke tillnärmelsevis den ökade produktion av vegetabilier, som åstadkoms av importerade konstgödselmedel. Därjämte må påpekas, att importen av grönsaker och frukt också var ganska betydande.

På grund av det relativt stora importöverskottet av färdiga livsmedel samt råvaror för framställning av dylika måste vid inträffad avspärrning av tillförsel utifrån svårigheter uppstå för täckande av befolkningens normala behov av livsmedel.

För att möta de med en dylik avspärrning förenade försörjningssvårigheterna upplades ganska betydande reservlager av livsmedel och råvaror för framställning av dylika. Vid krigsutbrottet funnos inom landet, tack vare de goda skördarna under större delen av 1930-talet och svårigheterna att finna avsättning för desamma, betydande såväl statliga som enskilda lager av inhemska livsmedel, och även råvaror till framställning därav hade lagrats. Man motsåg därför vid krigsutbrottet den närmaste framtiden med ganska stor tillförsikt. Emellertid drabbades vårt land liksom flera andra länder i Europa av två mycket dåliga skördeår, vilket medfört, att livsmedelssituationen successivt försämrats. Samtidigt med att den inhemska produktionen minskade på grund av de ogynnsamma väderleksförhållandena under våren och försommaren både 1940 och 1941 med därav följande låga skörderesultat, ha våra importmöjligheter mer och mer beskurits. Från april månad 1940 ha handelsförbindelserna västerut varit mycket försvårade och under vissa tider helt avbrutna. Landet har därför sedan dess i huvudsak varit hän-

visat till egen produktion samt till förefintliga lager. Därjämte har dock en viss import, särskilt från Tyskland, Balkanländerna och Ryssland samt från de nordiska länderna, kunnat upprätthållas. Denna import har på livsmedelsområdet i huvudsak omfattat spannmål samt därjämte oljekraftfoder och konstgödsel.

Under första krigsåret kunde folkförsörjningen säkerställas utan större svårighet tack vare de förut omnämnda lagren av olika livsmedel och produktionsmedel i förening med 1939 års goda skörd. 1940 års svaga skörd jämte den alltmer skärpta avspärningen förorsakade emellertid, att lagren av olika råvaror och andra förnödenheter minskades rätt avsevärt under konsumtionsåret 1940/1941. Visserligen lyckades man, som nämnts, även under detta år importera vissa myckenheter oljekraftfoder och spannmål, men trots detta måste en stor del av de statliga reservförråden tagas i anspråk. Vid ingången av tredje krigsvintern, alltså innevarande konsumtionsår, funnos dock fortfarande vissa lager av för folkförsörjningen betydelsefulla råvaror av färdiga produkter, men dessa komma — att döma av årets svaga skörd och den för närvarande nästan fullständiga avspärningen — att till väsentlig del förbrukas under året, och äro vi numera för vår livsmedelsförsörjning i huvudsak hänvisade till vår egen produktion.

I anslutning till vad jag förut sagt beträffande skörde-resultaten i Sverige, skall jag här nämna något om medel-skördarna av de viktigaste jordbruksalstren under 10-årsperioden 1930—1939 i förhållande till de speciellt låga skördarna under 1940 och 1941. Därav framgår, att vete-produktionen inom landet år 1940 blott uppgick till något över 60 % av medeltalet för närmast föregående 10-årsperiod (cirka 670 000 ton), under det att 1941 års skörd endast uppgick till knappa 50 % av medel-skörden för nämnda 10-årsperiod. Båda åren blev vetet starkt uttunnat under vintern. För rågen voro förhållandena något bättre, i det att rågskörden under nyssnämnda tvenne år upp-

gått till nära 70 % av medeltalet för 10-årsperioden 1930—1939 (cirka 400 000 ton). Även beträffande fodersäden har produktionsminskningen på grund av de ogynnsamma väderleksförhållandena 1940—1941 varit betydande. Sålunda ha endast 80 % respektive 70 % av medeltalet

Tabell 2. Skörderesultat i Sverige.

Växtslag	Skörd i medeltal 1930/39 ton	Skörd 1940		Skörd 1941	
		Ton	1930/39 = 100	Ton	1930/39 = 100
Höstvete	553 012	270 669	48,9	184 340	33,3
Vårvete	121 474	150 060	123,5	144 732	119,1
Summa vete	674 486	420 729	62,4	329 072	48,8
Råg	401 523	265 893	66,2	277 288	69,1
Summa brödsäd ..	1 076 009	686 622	63,8	606 360	56,4
Korn	218 321	189 281	86,7	159 409	73,0
Havre	1 201 593	937 128	78,0	777 406	64,7
Blandsäd	541 564	478 136	88,3	429 181	79,2
Bönor	2 059	1 121	54,4	1 489	72,3
Vicker	6 813	11 031	161,9	11 123	163,3
Summa fodersäd ..	1 970 350	1 616 697	82,1	1 378 608	70,0
Ärter	30 134	34 369	114,1	31 520	104,6
Potatis	1 844 125	2 294 417	124,4	2 069 693	112,2
Socketbetor	1 682 219	1 859 297	110,5	1 843 075	109,6
Foderrotfrukter	2 970 049	2 346 244	79,0	2 403 018	80,9
Hö från odlad jord ..	4 989 994	3 058 142	61,3	2 083 001	41,7
Hö från naturlig äng	505 223	329 828	65,3	311 448	61,6
Summa hö	5 495 217	3 387 970	61,7	2 394 449	43,6

för 10-årsperioden producerats under dessa år. Även skördarna från de stora vallarealerna blevo starkt reducerade (61 resp. 42 %), under det att relativt goda skördar erhöles särskilt av potatis och sockerbeter.

För att under sådana förhållanden kunna trygga folkförsörjningen har man varit nödsakad att lägga brödsäd, fodersäd och en del andra viktigare jordbruksprodukter

under beslag samt att införa en ganska sträng ransonering av de viktigaste livsmedlen. Därjämte har en icke obetydlig minskning av landets kreatursstock varit nödvändig. Ransonerna, som till en början voro relativt rikliga, ha successivt måst nedskäras, och för närvarande uppgår tilldelningen av exempelvis mjöl till endast 1160 g per vecka, av köttvaror till 400 g per vecka, av socker till något över 400 g per vecka, av matfett till 250 g per vecka samt av ägg, då sådana över huvud finnas att tillgå, till 75 g per vecka. Dessa ransoner ha hittills kunnat hållas utom, som sagt, beträffande färska ägg. Särskilt i storstäderna har stor knapphet på ägg gjort sig gällande, och därför har man på äggkortet måst lämna viss kvantitet köttvaror i stället för ägg. Huruvida dessa nu nämnda ransoner skola kunna hållas under hela innevarande konsumtionsår är omöjligt att för dagen uttala sig om, särskilt beträffande kött, matfett och ägg. Man kan nämligen förutsätta, att utslaktningen, som under både hösten 1940 och 1941 var mycket stor och som medförde en betydande reduktion av nötkreatursbesättningarna, kommer att minska högst avsevärt, särskilt då betesgången i vår börjar. Vidare måste man räkna med en viss nedgång i mjölkproduktionen under de närmaste månaderna, vilket kan medföra ökad knapphet härpå. Tack vare en viss tillgång på margarinaråvaror har även under de sista månaderna under föregående år, då mjölkproduktionen var låg, den förut angivna tilldelningen av matfett kunnat bibehållas.

Hittills har någon direkt ransonering på mjölk icke behövt införas, tack vare att man på ett relativt tidigt stadium införde standardisering av mjölken på så sätt, att fetthalten i den till försäljning utbudna helmjölken icke får uppgå till mer än ungefär 3,0 % med viss mindre marginal. Samtidigt infördes förbud mot att saluföra tjock grädde. Därigenom har man erhållit bättre tillgång på smör, och samtidigt har tillgången på helmjolk hittills varit sådan, att någon ransonering icke behövt tillgripas.

Som jag nyss nämnde i samband med min redogörelse

för resultatet av de senaste årens exceptionellt dåliga skördar, har en betydande nedslaktning av såväl nötkreatur som svin och fjäderfä förekommit. Sålunda räkna vi med att vid betesgångens början under kommande vår ha nedslaktat ungefär 15 % av den nötkreatursstam, vi hade vid krigsutbrottet, och bortåt 50 % av svinstammen. Även hönsstammen har decimerats kraftigt.

Denna minskning av kreatursstocken kan givetvis icke drivas hur långt som helst utan att menligt inverka på våra möjligheter till självförsörjning. Allt hänger emellertid, som jag tidigare påpekat, på att vi kunna få en god skörd under innevarande år samt naturligtvis, att vi bliva förskonade från att bliva indragna i kriget.

Statens livsmedelskommissions produktionsavdelning har uppgjort en plan för årets växtodling för att i görligaste mån få inriktat produktionen på sådant sätt, att vi kunna få fram just de jordbruksprodukter, som vi äro i största behov av för folkförsörjningen. Enligt denna plan har man tänkt sig att få till stånd bl. a. en betydande odling av sådana växtslag, som kunna användas till framställning av bröd, såsom råg, vete och korn. Sistnämnda sädesslag har redan under innevarande konsumtionsår tagits i bruk för framställning av mjöl till bröd. Vidare har man i planen tänkt sig försöka få till stånd en avsevärd ökning av baljväxtinslaget i fodersäden. Detta skulle ske på bekostnad av de rena havreodlingarna på så sätt, att man inblandar vissa mängder ärter och vicker i havren på därför lämpliga jordar. Härigenom skulle man kunna skaffa sig ett äggviterikt foder såsom ersättning för det uteblivna oljekraftfodret.

För att stimulera lantmännens intresse för odling av just de växtslag, som i den rådande situationen få anses särskilt önskvärda, har av livsmedelskommissionen föreslagits, att statsmakterna måtte fastställa en gynnsammare prisrelation för dessa, än som var rådande föregående år.

Vidare har man föreslagit, att åtgärder borde vidtagas för att få till stånd en avsevärd ökning av potatisodlin-

garna. Potatisen är ju, som bekant, synnerligen användbar för olika ändamål. Den är ett av våra allra viktigaste livsmedel för direkt konsumtion, och dessutom användes den ju såsom råvara till framställning av potatismjöl och potatisflingor. Jag kan i detta sammanhang nämna, att vi i år fått till stånd icke mindre än 18 flingfabriker i landet, vid vilka tillverkas potatisflingor, som för visst bestämt pris inköpas av staten och användas för inblandning i mjöl till bröd.

Man har även försökt att genom odling av oljeväxter få en viss inhemsk ersättning för de tidigare importerade fettråvarorna för margarintillverkningen. Redan under föregående år odlades ganska stora arealer oljeväxter i södra delarna av landet, tillhoppa cirka 8 000 hektar, huvudsakligen vinterraps (cirka 1 000 ha), vallmo (cirka 1 000 ha), vitsenap (cirka 5 000 ha) och oljelin. Av de skördade oljeväxtfröna — cirka 10 000 ton — erhöles omkring 2 700 ton olja och 7 000 ton oljekakor. I den tidigare omnämnda planen för årets växtodling räknar man med att få till stånd ungefär 20 000 hektar oljeväxtodlingar. Genom att teckna odlingskontrakt med Svenska spannmålsaktiebolaget kunna jordbrukarna försäkra sig om ett fast pris därför. Detta har i år bestämts till för raps och oljelin 1,00 kr. pr. kg, för vallmo till 1,25 kr. samt för vitsenap till 80 à 85 öre beroende på leveranstiden.

Även textilråvaror, särskilt lin och hampa, komma att i år produceras inom landet i rätt stor omfattning. Vi räkna sålunda med en spånadslinodling på ungefär 3 000 hektar och en hampodling på närmare 2 000 hektar under innevarande år. För att stimulera odlingarna härav ha statsmakterna för åren 1942—1946 garanterat priset på lin- och hampalm av viss kvalitet till 80 % resp. 50 % av priset på rågkärna. Vidare ha betydande anslag av statsmedel ställts till förfogande för utlämnande av lån och bidrag till uppförande av lin- och hampberedningsverk.

Nu frågar kanske någon, var man tänker taga tillräckliga arealer ifrån för dessa utvidgade odlingar, som jag

Tabell 3. Växtodlingens omfattning i Sverige i medeltal under 10-årsperioden 1930—1939 samt åren 1940 och 1941 jämte planerad odling 1942.

Växtslag	Medeltal för 10-årsperioden 1930—39		1940		1941		1942	
	Areal hektar	Hektar- skörd, kg	Areal hektar	Hektar- skörd, kg	Areal hektar	Hektar- skörd, kg	Planerad areal, hektar	
Höstvete	224 300	2 470	216 770	1 250	177 070	1 040	175 000	
Vårvete	66 510	1 830	92 000	1 630	109 340	1 320	70 000	
Höststråg	204 900	1 920	163 740	1 570	197 790	1 360	250 000	
Vårråg	7 540	1 370	7 200	1 200	8 170	900	5 000	
Summa brödsäd	503 250		479 710		492 370		500 000	
Korn	108 410	2 030	106 850	1 770	98 920	1 610	100 000	
Havre	660 690	1 820	635 050	1 480	628 670	1 240	500 000	
Blandsäd	251 000	2 170	284 260	1 680	291 300	1 470	400 000	
Summa fodersäd	1 020 100		1 026 160		1 018 890		1 000 000	
Ärter	20 010	1 520	24 490	1 400	25 780	1 220	25 000	
Bönor (särskilt bruna bönor) ..	1 110	1 830	700	1 600	930	1 600	3 000	
Vicker	4 320	1 580	8 080	1 370	9 450	1 180	10 000	
Potatis	132 850	13 880	134 820	17 020	136 220	15 190	170 000	
Sockerbeter	47 290	35 210	54 450	34 150	53 410	34 510	55 000	
Foderrotfrukter	79 370	37 610	63 650	36 860	67 640	35 530	100 000	
Säd till grönloder	104 080	—	107 610	—	129 300	—	70 000	
Vall till slätter	1 375 490	3 630	1 357 920	2 250	1 314 790	1 580	1 300 000	
Annan vall	192 400	—	269 390	—	283 620	—	300 000	
Andra växtslag (oljeväxter, lin & hampa o. s. v.)	8 920	—	10 860	—	20 450	—	30 000	
Träda o. obrukad åkerjord	241 805	—	206 830	—	188 200	—	177 000	
Summa	3 730 995		3 744 670		3 741 050		3 740 000	

talat om. Jo, i första hand tänker man taga i anspråk viss del av trädesarealen, för närvarande cirka 200000 hektar, härför, där detta kan ske utan menlig inverkan på skörderesultatet. Därjämte räknar man med att en del äldre slåttervallar bli upplöjda samt att de rena havreodlingarna böra minskas. På så sätt bör man kunna lösgöra erforderlig areal, utan att detta skall medföra någon menlig inverkan i produktionshänseende; tvärtom avser man att därigenom möjliggöra en ökad produktion av de åkerbruksväxter, som äro särskilt viktiga för vår livsmedelsförsörjning.

Såsom framgår av tabellen har någon mera genomgripande omläggning av landets växtodling icke ifrågasatts. En dylik omläggning är heller icke lätt att åstadkomma på kort sikt. Man kan ju icke begära, att jordbrukarna med en gång skola övergå till helt andra växtföljder än som tidigare tillämpats vid vederbörande egen- dom. Dylika omläggningar kräva ganska lång tid och äro dessutom förenade med betydande vanskligheter.

Utöver den ovan skisserade ökningen respektive minskningen av odlingen utav olika åkerbruksväxter under innevarande år vidtagas emellertid från det allmännas sida även åtgärder för att på andra sätt bidra till att skörderesultatet skall kunna bli så gott som möjligt. Givetvis är det väderleksförhållandena, som äro av största betydelse, då det gäller skördens storlek, och däråt kan ju ingenting göras, men man kan genom lämpliga produktionsfrämjande åtgärder bidra till att skapa förutsättningar för en god skörd. Bland dessa åtgärder är anskaffandet av ett gott utsäde en av de viktigare. Beträffande stråsäd och potatis verkar det allmänna bland annat för att utsäde av god kvalitet tillhandahållas lantmännen från överskottsområden till underskottsområden inom landet. Ifråga om utsäde till vallväxter, rotfrukter och köksväxter äro vi under normala förhållanden icke helt självförsörjande, utan vissa kvantiteter dylika fröer måste importeras. Det har därför gällt att under de nu till-

ändalupna tvenne krigsåren utöka de inhemska fröodlingarna så mycket som varit möjligt, samtidigt som man försöker upprätthålla en viss import. De inhemska fröodlingarna ha också under dessa tvenne år ökat rätt betydligt, men de ogynnsamma väderleksförhållandena ha icke varit ägnade att underlätta denna produktion. Emellertid torde utsädesbehovet denna vår av ifrågasvarande växtslag kunna tillgodoses. Man måste dock räkna med brist på vissa sorter och stammar, vilket måste medföra ett utbyte i vissa fall av tidigare odlade sorter av exempelvis vallväxter eller köksväxter mot andra möjligast likvärda sådana. Beträffande rotfrukter har man tänkt sig försöka åstadkomma en övergång från odling av kålrot och rova, på vilka knapphet på utsäde förefinnes, till mera allmän odling av foderbetor eller fodersockerbetor, av vilka utsädestillgången är bättre. Dessutom planeras en ytterligare ökning av de inhemska fröodlingarna under detta år, för att vi skola kunna tillgodose även nästa års utsädesbehov, därest handelsvägarna fortfarande komma att vara avspärrade.

En annan mycket viktig faktor för åstadkommande av tillfredsställande skörd är ju riklig tillgång på växtnäringssämnen i jorden. På grund av den betydande nedslaktningen av våra husdjur, som jag förut berört, måste man räkna med en kraftig minskning av tillgången på naturlig gödsel. Därför har kommissionen igångsatt en intensiv propaganda för bättre tillvaratagande av de tillgängliga gödselkvantiteterna, så att så stor del av de däri förefintliga växtnäringssämnena som möjligt skall kunna tillvaratagas och komma växtodlingen till godo. Men även om den naturliga gödseln är av största betydelse, då det gäller att tillföra växterna näring i jorden, så utgör dock, som bekant, konstgödseln numera ett mycket viktigt komplement till densamma. På konstgödselområdet är Sverige i mycket stor utsträckning beroende av importen. Endast vissa kvantiteter kvävegödselmedel framställdes före krigsutbrottet inom landet, och

man var härför också beroende av en importerad råvara, nämligen stenkol.

Sedan importen av råfosfat upphört i och med krigsutbrottet, upptogs framställning av superfosfat ur inhemska apatit, som finnes i betydande kvantiteter i våra järnmalmsfyndigheter i mellersta och norra delarna av landet. Tack vare denna inhemska råvarutillgång samt betydande statliga och enskilda lager av råfosfat kan man till vårbruket i år ställa så stora kvantiteter fosforhaltiga gödselmedel till förfogande, som motsvara ungefär 60 % av förbrukningen vid vederbörande egendom under tiden före krigsutbrottet. För nästa år räknar man med en tilldelning på cirka 50 %.

Kväve och kalihaltiga gödselmedel ha hittills kunnat importeras i så betydande omfattning, att ransonerna därav till innevarande års vårbruk kunnat bestämmas till kvantiteter motsvarande 100 % av vad vederbörande jordbrukare använde av respektive gödselmedel under föregående år, då ransonering på kväve- och kalihaltiga gödselmedel ännu icke behövt införas. Livsmedelskommissionen försöker dessutom på allt sätt att upplysa jordbrukarna om, till vilka grödor och på vilka jordar de förefintliga konstgödselkvantiteterna i första hand böra användas, för att man skall kunna påräkna det bästa utbytet därav. Kommissionen har även stimulerat jordbrukarna till att företaga markundersökningar, så att den enskilde jordbrukaren därigenom skall kunna få en uppfattning om tillgången på fosforsyra, kali och kalk i jorden.

Åtgärder vidtagas även för en god beredskap i kampen mot växtsjukdomar och skadedjur. Sålunda planlägges för närvarande inom livsmedelskommissionen en mera allmän besprutning mot den svåra sjukdomen bladmögel på potatis, och vidare försöker man skapa en beredskap för bekämpning av jordloppor, rapsbaggar och andra skadedjur, som kunna nedsätta skörden avsevärt.

Bland andra viktiga åtgärder, som vidtagas för främ-

jande av livsmedelsproduktionen, må här särskilt nämnas propaganda för bättre tillvaratagande av vallskördarna genom hässjning eller beredning av A. I. V.-foder och framför allt för att därigenom försöka åstadkomma mera äggvita, varpå vi — liksom förhållandet är här i Danmark — ha ett visst underskott. Hittills ha vi haft vissa iager av oljekakor att tillgå, men från och med detta år äro lagren härav praktiskt taget slut. Vad som finnes kvar, räcker knappast till för inblandning i det cellulosa-foder, som vi behöva tillhandahålla jordbrukarna såsom ersättning för i första hand havre och stråfoder. En kraftig propaganda för inläggning av en del av vallskörden till A. I. V.-foder kommer därför att igångsättas för att få en ersättning för oljekakorna. Man har också planerat tillverkning av större mängder foderjäst ur sulfitlutar. En del sådan jäst tillvaratages redan. Dylig jäst är ett värdefullt foder men kan också konsumeras direkt bl. a. tillsammans med sojaäggvita i form av buljongtärningar och blir då ett ersättningsmedel för kött.

Som en sammanfattning av vad jag nu sagt, vill jag framhålla, att livsmedelssituationen i Sverige visserligen försämrats högst avsevärt sedan krigsutbrottet, men tack vare vid detta tillfälle förefintliga lager och en väl genomförd hushållning med våra tillgångar ha vi hittills kunnat klara oss relativt bra och hysa den förhoppningen, att — om vårt land får bevaras från att bli indraget i nu pågående stormaktskrig — vi skola kunna överleva krisen, utan att vårt folk skall bli utsatt för allt för stora umbäranden.
